

HET MENSELIJK HANDELEN

EERSTE EDITIE

Eerste Nederlandse editie 2015, *Human Action: A Treatise on Economics*,
Mises Institute

Vertaald naar het Nederlands door
Olav A. Dirkmaat en Dion T. Reijnders

Omslagontwerp: Johanna de la Cruz Vargas

Uitgegeven door:
Stichting Pierson & Templeton
stichting@pierson templeton.nl
www.piersontempleton.nl

www.hetmenselijkhandelen.nl

Alle rechten voorbehouden. Niets van deze uitgave mag worden
verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of
openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch,
mechanisch, door fotokopieën, opnamen, of enige andere manier,
zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

ISBN: 978-90-824804-0-5

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD VAN DE VERTALER (I): OLAV DIRKMAAT	xvii
VOORWOORD VAN DE VERTALER (II): DION REIJNDERS.....	xix
DANKWOORD	xxi
INTRODUCTIE	xxiii
1 Economie en de praxeologie	xxiii
2 Het epistemologische vraagstuk van een algemene theorie van het menselijk handelen.....	xxv
3 Economische theorie en het uitoefenen van menselijke handelingen	xxix
Samenvatting	xxxii

DEEL I

HET MENSELIJK HANDELEN

HOOFDSTUK 1: DE HANDELLENDE MENS.....	3
1 Doelgericht handelen en dierlijke reactie	3
2 De vereisten van het menselijk handelen.....	5
Over het geluk	6
Over instincten en impulsen.....	7
3 Het menselijk handelen als ultiem gegeven	9
4 Rationaliteit en irrationaliteit; subjectivisme en de objectiviteit van praxeologisch onderzoek	11
5 Causaliteit als een vereiste voor het handelen	14
6 Het alter ego	15
Over het nut van instincten	18
Het absolute doeleinde	20
De vegetatieve mens	20

HOOFDSTUK 2: DE EPISTEMOLOGISCHE VRAAGSTUKKEN VAN DE WETENSCHAPPEN VAN HET MENSELIJK HANDELEN	23
1 De praxeologie en geschiedkunde	23
2 Het logische en a-prioristische karakter van de praxeologie	25
De beweerde heterogeniteit van de logica van de oermens.....	29

3	Het a-priorische en de realiteit	31
4	Het individu als uitgangspunt	34
	Ik en wij	36
5	De individuele handeling als uitgangspunt	37
6	De individuele en veranderende kenmerken van het menselijk handelen . . .	38
7	Het studiegebied en de specifieke methode van de geschiedkunde	40
8	Conceptualisering en begrip	44
	Natuur- en mensgeschiedenis	50
9	Over ideaaltypes	51
10	De methodologie van de economische wetenschap	56
11	De grenzen van praxeologische concepten	61

HOOFDSTUK 3: DE ECONOMISCHE WETENSCHAP EN HET VERZET TEGEN

DE REDE	63
1 Het verzet tegen de rede	63
2 Het logische aspect van het polylogisme	66
3 Het praxeologische aspect van het polylogisme	68
4 Het etnisch polylogisme	74
5 Het polylogisme en het begrip	77
6 Het pleidooi voor de rede	79

HOOFDSTUK 4: EEN EERSTE ANALYSE VAN DE CATEGORIE HANDELEN

1 Doel en middel	83
2 De waardeschaal	85
3 De behoefteschaal	87
4 Handelen als ruil	88

HOOFDSTUK 5: TIJD

1 Tijd als praxeologische factor	91
2 Verleden, heden en toekomst	92
3 Het economiseren van tijd	93
4 De tijdsrelaties tussen handelingen	94

HOOFDSTUK 6: ONZEKERHEID

1 Onzekerheid en het handelen	97
2 De betekenis van waarschijnlijkheid	98
3 Klassenwaarschijnlijkheid	99

4 Casuswaarschijnlijkheid	102
5 De wiskundige behandeling van casuswaarschijnlijkheid	105
6 Wedden, gokken en het spelen van spellen	107
7 Praxeologische prognoses.	109

HOOFDSTUK 7: HANDELEN BINNEN DE WERELD. 111

1 De wet van grensnut	111
2 De wet van meeropbrengsten	119
3 Menselijke arbeid als middel	122
Onmiddellijk en middellijk bevredigende arbeid	127
Het creatieve genie	129
4 Productie	131

DEEL II

HANDELEN BINNEN HET KADER

VAN DE SAMENLEVING

HOOFDSTUK 8: DE MENSELIJKE SAMENLEVING 135

1 De menselijke samenwerking.	135
2 Een kritiek op het holistische en metafysische beeld van de samenleving.	137
De praxeologie en het liberalisme	145
Het liberalisme en religie.	147
3 De arbeidsdeling	149
4 De Ricardiaanse wet van associatie	150
Hedendaagse dwalingen met betrekking tot de wet van associatie . . .	152
5 De effecten van de arbeidsdeling	156
6 Het individu binnen de samenleving.	156
Het verzinsel van de mystieke gemeenschap	158
7 De Grote Samenleving	160
8 Het agressie- en vernielingsinstinct	162
De recente misinterpretatie van de moderne natuurwetenschap, in het bijzonder van het darwinisme	166

HOOFDSTUK 9: DE ROL VAN IDEEËN	169
1 De menselijke rede	169
2 Wereldbeeld en ideologie	170
De strijd tegen vergissingen	176
3 Macht	179
Het traditionalisme als ideologie	183
4 Het meliorisme en het idee van vooruitgang	183
HOOFDSTUK 10: RUILHANDEL BINNEN EEN SAMENLEVING	187
1 Autistische ruil en interpersoonlijke ruil	187
2 Contractuele en hegemonische banden	188
3 Berekenend handelen	191

DEEL III

MONETAIRE CALCULATIE

HOOFDSTUK 11: WAARDEREN ZONDER TE CALCULEREN	195
1 Het graderen van middelen	195
2 De ruil fictie van de fundamentele waarde- en prijsleer	196
De waardeleer en het socialisme	200
3 Het vraagstuk van monetaire calculatie	201
4 Monetaire calculatie en de markt	204
HOOFDSTUK 12: DE GRENZEN VAN MONETAIRE CALCULATIE	207
1 Het karakter van geldboekingen	207
2 De grenzen van monetaire calculatie	210
3 De veranderlijkheid van prijzen	212
4 Stabiliteit	214
5 De wortels van het stabiliteitsidee	218
HOOFDSTUK 13: MONETAIRE CALCULATIE ALS CONCEPTUEEL HULPMIDDEL BIJ HET HANDELEN	223
1 Monetaire calculatie als denkprocedure	223
2 Monetaire calculatie en de wetenschap van het menselijk handelen	225

DEEL IV

DE KATALLAKTISCHE OF ECONOMISCHE THEORIE

VAN DE MARKTGEMEENSCHAP

HOOFDSTUK 14: DE REIKWIJDTE EN METHODE VAN DE KATALLAKTIEK . . .	229
1 De afbakening van katallaktische vraagstukken	229
De ontkenning van de economische wetenschap	232
2 De methode van denkbeeldige constructies	233
3 De pure markteconomie	235
Winstmaximalisatie	237
4 De autistische economie	240
5 Evenwicht en de gelijkmatig draaiende economie	241
6 De stationaire economie	247
7 Het inpassen van katallaktische functies	248
De ondernemersfunctie in de stationaire economie	252
HOOFDSTUK 15: DE MARKT	255
1 De kenmerken van de markteconomie	255
2 Kapitaalgoederen en kapitaal	257
3 Kapitalisme	262
4 De soevereiniteit van de consumenten	267
Het metaforisch gebruik van militair en politiek jargon	269
5 Concurrentie	271
6 Vrijheid	276
7 Inkomens- en vermogensongelijkheid	284
8 Ondernemerswinst en -verlies	286
9 Ondernemerswinsten en -verliezen in een groeiende economie	291
De morele veroordeling van winst	296
Enkele opmerkingen over de onderconsumptiemythe	
en het koopkrachtargument	297
10 Ondernemers, bestuurders, technici en bureaucraten	299
11 Het selectieproces	306
12 Het individu en de markt	310
13 Bedrijfspropaganda	315
14 De 'volkshuishouding'	318

HOOFDSTUK 16: PRIJZEN.....	323
1 Het prijsvormingsproces	323
2 Waarderen en taxeren	327
3 De prijzen van goederen van hogere ordes	329
Een beperking op de prijsbepaling van productiefactoren	334
4 Kostenberekeningen	335
5 De logische katallaktiek tegenover de wiskundige katallaktiek	344
6 Monopolieprijzen	351
De wiskundige behandeling van de theorie van monopolieprijzen ...	370
7 Goodwill	371
8 Vraagmonopolie	375
9 Hoe monopolieprijzen de consumptie beïnvloeden	377
10 Prijsdiscriminatie door de verkoper	380
11 Prijsdiscriminatie door de koper	383
12 De samenhang van prijzen	383
13 Prijzen en inkomen	384
14 Prijzen en productie	386
15 De hersenschim van niet-marktprijzen	387
 HOOFDSTUK 17: INDIRECTE RUIL.....	 391
1 Ruilmiddelen en geld	391
2 Enkele opmerkingen over sommige wijdverspreide misvattingen	391
3 Vraag en aanbod van geld	394
Het epistemologisch belang van Carl Mengers theorie van de oorsprong van geld	 398
4 De koopkrachtbepaling van geld	400
5 Het vraagstuk van Hume en Mill en de dynamiek van geld	408
6 Koopkrachtveranderingen afkomstig van de geldzijde en koopkrachtveranderingen afkomstig van de goederenzijde	 411
Inflatie en deflatie; inflationisme en deflationisme	414
7 Economische calculatie en koopkrachtveranderingen	415
8 Het anticiperen op verwachte koopkrachtveranderingen	417
9 De specifieke waarde van geld	419
10 Het belang van de geldrelatie	421
11 Geldsubstituten	423
12 Grenzen aan de uitgifte van omloopmiddelen	425
Enkele opmerkingen over de discussies rond het vrij bankieren	 434

13 De hoogte en samenstelling van kasgeld	438
14 Betalingsbalansen	440
15 Interlokale wisselkoersen	442
16 Rentes en de geldrelatie	447
17 Secundaire ruilmiddelen	451
18 Het geschiedenisbeeld van de inflationisten	455
19 De goudstandaard	459
Internationale monetaire samenwerking	463

HOOFDSTUK 18: HANDELEN IN VERLOOP VAN TIJD 467

1 De verschillende waarderingen van periodes van gelijke duur	467
2 Tijdsvoorkeur als onmisbaar element van het handelen	471
Opmerkingen over het ontstaan van de tijdsvoorkeurtheorie	475
3 Kapitaalgoederen	477
4 Productieperiode, wachttijd en provisieperiode	481
De verlenging van de provisieperiode voorbij de verwachte levensduur van het individu	486
Enkele toepassingen van de tijdsvoorkeurstheorie	486
5 De converteerbaarheid van kapitaalgoederen	490
6 De invloed van het verleden op het handelen	493
7 Kapitaalaccumulatie, -instandhouding en -consumptie	500
8 De mobiliteit van de belegger	503
9 Geld en kapitaal; sparen en investeren	506

HOOFDSTUK 19: RENTE 511

1 Het renteverschijnsel	511
2 De natuurlijke rentevoet	513
3 De hoogte van de rente	519
4 Natuurlijke rente in de veranderende economie	520
5 Het berekenen van rente	522

HOOFDSTUK 20: RENTE, KREDIETEXPANSIE EN DE CONJUNCTUURCYCLUS . 525

1 De vraagstukken	525
2 De risicopremie in de nominale marktrente	526
3 De inflatiepremie als element van de nominale marktrente	528
4 De kredietmarkt	532

5 De gevolgen van veranderingen in de geldrelatie op de natuurlijke rente	535
6 Hoe inflatie en kredietexpansie de nominale marktrente beïnvloeden	537
De vermeende afwezigheid van depressies een totalitair bewind	550
7 Hoe deflatie en kredietcontractie de nominale marktrente beïnvloeden . . .	551
Het verschil tussen kredietexpansie en eenvoudige inflatie	555
8 De monetaire of circulatiekrediettheorie van de conjunctuurencyclus	556
9 Hoe het terugkerende verschijnsel van de conjunctuurencyclus de markteconomie beïnvloedt	560
De rol die ongebruikte productiefactoren spelen in de beginstadia van een hausse	563
De misvattingen van niet-monetaire verklaringen van de conjunctuurencyclus	565

HOOFDSTUK 21: ARBEID EN LOON 573

1 Introverte en extraverte arbeid	573
2 Arbeidsvreugde en arbeidsverveling	575
3 Lonen	578
4 Katallaktische werkloosheid	584
5 Brutolonen en nettolonen	586
6 Lonen en het bestaansminimum	588
Een vergelijking tussen de geschiedkundige verklaring van lonen en de regressietheorie	595
7 Arbeidsdisnut en zijn invloed op het arbeidsaanbod	596
Opmerkingen over de gangbare interpretatie van de 'industriële revolutie'	602
8 De invloed van prijsschommelingen op lonen	608
9 De arbeidsmarkt	610
Het werk van dieren en slaven	613

HOOFDSTUK 22: DE NIET-MENSELIJKE EN OORSPRONKELIJKE

PRODUCTIEFACTOREN 621

1 Algemene opmerkingen over de pachtleer	621
2 De tijdsfactor in landbenutting	624
3 Het submarginale land	626
4 Het land als standplaats	628
5 Grondprijzen	629
De mythe van de grond	630

HOOFDSTUK 23: DE MARKTOMSTANDIGHEDEN.....	633
1 De theorie en de omstandigheden.....	633
2 De rol van macht.....	635
3 De geschiedkundige rol van oorlog en verovering.....	637
4 De echte mens als gegeven.....	638
5 De aanpassingsperiode.....	639
6 De beperking van eigendomsrechten en het vraagstuk van negatieve en positieve externaliteiten.....	642
De positieve externaliteiten van intellectuele schepping.....	648
Privileges en quasiprivileges.....	649

HOOFDSTUK 24: HARMONIE EN BELANGENCONFLICTEN.....	651
1 De uiteindelijke bron van winst en verlies op de markt.....	651
2 De beperking van nageslacht.....	654
3 De harmonie van 'goed begrepen' belangen.....	659
4 Het privé-eigendom.....	668
5 De conflicten van onze tijd.....	670

DEEL V

MAATSCHAPPELIJKE SAMENWERKING ZONDER MARKT

HOOFDSTUK 25: DE DENKBEELDIGE CONSTRUCTIE VAN EEN SOCIALISTISCHE SAMENLEVING.....	677
1 De historische oorsprong van het socialistische idee.....	677
2 De socialistische doctrine.....	681
3 Het praxeologische kader van het socialisme.....	684

HOOFDSTUK 26: DE ONMOGELIJKHEID VAN ECONOMISCHE CALCULATIE ONDER HET SOCIALISME.....	687
1 Het vraagstuk.....	687
2 De mislukte pogingen om dit vraagstuk te bevatten.....	690
3 Recente suggesties voor 'socialistische' economische calculatie.....	692
4 Proefondervindelijk leren.....	693
5 De quasimarkt.....	695
6 De differentiaalvergelijkingen van de wiskundige economie.....	699

DEEL VI

DE GEHINDERDE MARKTECONOMIE

HOOFDSTUK 27: DE OVERHEID EN DE MARKT	707
1 Het idee van een gemengde economie	707
2 Interventie	708
3 De afbakening van overheidsfuncties	711
4 Gerechtigheid als ultieme maatstaf van de handelingen van het individu	715
5 De betekenis van <i>laissez faire</i>	720
6 Directe overheidsinmenging in de consumptie	723
Corruptie	725
HOOFDSTUK 28: INMENGING DOOR MIDDEL VAN BELASTINGHEFFING	727
1 De neutrale belasting	727
2 De volledige belasting	729
3 Fiscale en niet-fiscale doeleinden van belastingheffing	730
4 De drie vormen van fiscaal interventionisme	731
HOOFDSTUK 29: PRODUCTIEBEPERKINGEN	733
1 De aard van de beperkingen	733
2 De prijs van beperkingen	734
3 Beperkingen als privilege	738
4 Beperkingen als economisch systeem	745
HOOFDSTUK 30: BEMOEIENIS MET DE PRIJSSTRUCTUUR	749
1 De overheid en de autonomie van de markt	749
2 De reactie van de markt op overheidsbemoeienis	753
Enkele opmerkingen over de oorzaken van het verval van de antieke beschaving	758
3 Minimumlonen	760
De katallaktische aspecten van de vakbonds beweging	767
HOOFDSTUK 31: GELD- EN KREDIETMANIPULATIE	771
1 De overheid en geld	771
2 Het interventionistische aspect van wetgeving rond betaalmiddelen	774

3	De ontwikkeling van de moderne methoden van geldmanipulatie.	776
4	De doelstellingen van devaluatie	779
5	Kredietexpansie.	783
	Het waanidee van contracyclisch beleid.	788
6	Deviezenbeperkingen en bilaterale handelsovereenkomsten.	790
HOOFDSTUK 32: CONFISCATIE EN HERVERDELING		793
1	De filosofie van confiscatie	793
2	Landhervorming	794
3	Confiscatoire belastingheffing	795
	Confiscatoire belastingheffing en het nemen van risico's	798
HOOFDSTUK 33: SYNDICALISME EN CORPORATISME		801
1	Het syndicalistische idee	801
2	De misvattingen van het syndicalisme	802
3	Syndicalistische elementen in populaire beleidsmaatregelen.	804
4	Het gildesocialisme en corporatisme	805
HOOFDSTUK 34: DE ECONOMISCHE OORLOGSTHEORIE		811
1	Totale oorlog.	815
2	Oorlog en de markteconomie	815
3	Oorlog en zelfvoorziening	818
4	De vruchteloosheid van oorlog	820
HOOFDSTUK 35: HET WELVAARTSPRINCIPE EN HET MARKTPRINCIPE		823
1	Bezwaren tegen de markteconomie	823
2	Armoede	825
3	Ongelijkheid	830
4	Onzekerheid	840
5	Sociale rechtvaardigheid	841
HOOFDSTUK 36: DE CRISIS VAN HET INTERVENTIONISME		845
1	De oogst van het interventionisme	845
2	De uitputting van het reservefonds	846
3	Het einde van het interventionisme.	848

DEEL VII

DE PLAATS VAN DE ECONOMISCHE WETENSCHAP IN DE SAMENLEVING

HOOFDSTUK 37: HET EIGENAARDIGE KARAKTER VAN DE ECONOMISCHE WETENSCHAP.	855
1 De eigenaardigheid van de economische wetenschap	855
2 Economie en de publieke opinie	856
3 De illusie van de oude liberalen	857
HOOFDSTUK 38: DE PLEK VAN ECONOMIE IN HET ONDERWIJS.	861
1 Economische studies	861
2 Economie als beroep	863
3 Het maken van economische prognoses als beroep.	864
4 Economie en de universiteiten.	866
5 Algemeen onderwijs en economie	869
6 Economie en de burger	871
7 Economie en vrijheid.	872
HOOFDSTUK 39: ECONOMIE EN DE ESSENTIËLE VRAAGSTUKKEN VAN HET MENSELIJK BESTAAN.	875
1 De wetenschap en het leven.	875
2 Economie en waardeoordelen	877
3 Economische kennis en het menselijk handelen.	879